

پروژه‌های بزرگ معدنی: دروازه الجزایر به سوی اقتصاد پسا هیدروکربنی؟

بخش معدن در الجزایر شاهد مرحله‌ای محوری در مسیر تحول اقتصادی است، پس از آنکه از تمرکز بر بهره‌برداری از منابع طبیعی به اتخاذ یک رویکرد صنعتی یکپارچه با هدف به حداکثر رساندن ارزش افزوده ثروت معدنی و پیوند آن با شبکه‌های حمل و نقل، فرآوری و صادرات تغییر جهت داد.

در قلب این تحول، پروژه‌های فسفات و آهن به عنوان یکی از مهم‌ترین گزینه‌های دولت برای تنوع‌بخشی به اقتصاد و کاهش وابستگی به درآمدهای هیدروکربنی، از طریق ایجاد قطب‌های تولیدی که قادر به تأمین صنایع تولیدی و افزایش صادرات صنعتی و معدنی در سال‌های آینده هستند، ظهور کرده‌اند.

این پروژه‌ها مورد توجه ویژه رئیس جمهور عبدالمجید تبون، قرار گرفته‌اند و او آنها را به عنوان یکی از پرونده‌های استراتژیکی که به صورت دوره‌ای در جلسات شورای وزیران و جلسات کاری اختصاص داده شده به پروژه‌های بزرگ پیگیری می‌کند، قرار داده است. او بارها بر لزوم رعایت مهلت‌های تکمیل و تضمین یکپارچگی بین حلقه‌های مختلف زنجیره تولید، از معدن گرفته تا واحدهای فرآوری و تبدیل، که از خطوط راه‌آهن و تأسیسات بندری عبور می‌کنند، تأکید کرده است تا پروژه‌ها بتوانند طبق برنامه وارد خدمت شوند و در اسرع وقت به بازده اقتصادی خود دست یابند.

این روند نشان دهنده این باور است که موفقیت پروژه‌های معدنی دیگر صرفاً با اندازه ذخایر یا مقدار سنگ معدن استخراج شده سنجیده نمی‌شود، بلکه با توانایی دولت در تبدیل این منابع به محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا که قادر به رقابت در بازارهای بین‌المللی هستند، سنجیده می‌شود. بنابراین، الجزایر مدلی را اتخاذ کرده است که مبتنی بر توسعه زنجیره‌های تولید یکپارچه است که معدن، فرآوری، فرآوری صنعتی و لجستیک را به هم پیوند می‌دهد و در نتیجه صادرات مواد خام را کاهش داده و نقش صنایع تولیدی را در اقتصاد ملی تقویت می‌کند.

در این زمینه، جلسه کاری به ریاست رئیس جمهور در ۲۱ ژوئیه ۲۰۲۶، پس از قرار دادن پنج پروژه معدنی و صنعتی به هم پیوسته تحت نظارت مستقیم، از جمله پروژه فسفات یکپارچه در مناطق الحده، وادی الکبریت و عنابه، خط معدن شرقی، توسعه بندر عنابه، مجتمع فرآوری آهن غارا جیبیلات در تومیات، علاوه بر پروژه روی و سرب در تاله حمزه - وادی امیزور، تأیید کرد که این کارگاه‌ها به مرحله تعیین‌کننده رسیده‌اند.

این مسیر نشان دهنده ورود قریب‌الوقوع دو سیستم معدنی استراتژیک به مرحله تولید صنعتی با ظرفیت تا ۶ میلیون تن در سال فسفات غنی شده و ۴ میلیون تن کنسانتره و گندله آهن است که موقعیت الجزایر را به عنوان یک

بازیگر منطقه‌ای در صنایع معدنی تقویت می‌کند و افق‌های جدیدی را برای تنوع بخشیدن به صادرات، جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد هزاران شغل می‌گشاید.

پروژه‌های بزرگ معدنی، الجزایر را از صادرکننده مواد خام به یک پایگاه صنعتی یکپارچه تبدیل می‌کنند

در همین زمینه، دکتر هواری تیغرسی، کارشناس اقتصادی، طی بیاناتی به «الایام نیوز» تأیید کرد که پروژه‌های بزرگ معدنی که رئیس جمهور عبدالمجید تبون تحت نظارت مستقیم قرار داده است، نشان‌دهنده یک تغییر استراتژیک در مسیر اقتصاد ملی است، زیرا آنها مظهر گذار الجزایر از مرحله بهره‌برداری از منابع طبیعی به مرحله‌ای توسعه‌یافته‌تر بر اساس ارزش‌گذاری آنها از طریق تولید و تبدیل هستند که ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد ملی را به جای صادرات مواد خام و بعداً واردات آنها به شکل محصولات تولیدی تضمین می‌کند.

او توضیح داد که سهم اقتصادی در الجزایر دیگر به اندازه ذخایر معدنی یا مقدار منابع استخراج شده مرتبط نیست، بلکه به توانایی دولت در تبدیل این ثروت‌ها به محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا بستگی دارد که می‌توانند در بازارهای بین‌المللی رقابت کنند، به تنوع منابع درآمد ملی کمک کنند، وابستگی تاریخی به درآمدهای هیدروکربنی را کاهش دهند و صادرات خارج از بخش نفت و گاز را افزایش دهند.

وی افزود پروژه‌هایی که اکنون تحت نظارت مستقیم رئیس جمهور قرار دارند، به وضوح نشان دهنده تحولی هستند که سیاست اقتصادی ملی در حال انجام است، زیرا صنایع معدنی با توجه به پتانسیل بالایی که برای ایجاد صنایع جدید، ایجاد شغل، جذب سرمایه‌گذاری و دستیابی به یکپارچگی بین بخش‌های مختلف تولیدی فراهم می‌کنند، به یکی از مهمترین ارکان استراتژی اقتصادی دولت تبدیل شده‌اند.

تیغرسی معتقد است که قرار دادن این پروژه‌ها در میان اولویت‌های پیگیری ریاست جمهوری، ابعاد اقتصادی و استراتژیکی فراتر از جنبه اداری دارد، زیرا دولت با توجه به نقش مورد انتظار آن در تغییر شکل ساختار اقتصاد ملی در سال‌های آینده، بخش معدن را به عنوان یکی از ارکان امنیت اقتصادی ملی در نظر گرفته است.

او توضیح داد که پیگیری مستقیم رئیس جمهور نشان دهنده علاقه مقامات عالی‌رتبه به رعایت مهلت‌های تکمیل، تسریع روند کار، غلبه بر موانع اداری و تضمین هماهنگی بین بخش‌های مختلف درگیر، چه مربوط به معدن، حمل و نقل، صنعت، کارهای عمومی یا انرژی است، با توجه به اینکه موفقیت این پروژه‌ها به میزان ادغام اجزای مختلف آنها مرتبط است.

وی افزود تجربیات بین‌المللی ثابت کرده است که پروژه‌های بزرگ صرفاً با تأمین بودجه موفق نمی‌شوند، بلکه نیازمند مدیریت مؤثر، نظارت دقیق و سازوکارهای هماهنگی مستمر بین نهادهای مختلف هستند و این همان چیزی

است که الجزایر در این مرحله مشتاق ایجاد آن است، به ویژه از آنجایی که این پروژه‌ها بخشی از یک چشم‌انداز اقتصادی بلندمدت با هدف ایجاد اقتصادی پربارتر و متنوع‌تر هستند.

معادنی که مواد خام نمی‌فروشند اما زنجیره‌های ارزش صنعتی یکپارچه‌ای ایجاد می‌کنند

این اقتصاددان خاطرنشان کرد که مهمترین ویژگی چشم‌انداز اقتصادی جدید این است که مبتنی بر ایجاد زنجیره‌های ارزش صنعتی یکپارچه است، نه صرفاً بهره‌برداری از معادن به عنوان منابع مواد اولیه.

او توضیح داد که در مفهوم اقتصادی مدرن، معدن دیگر نمایانگر پایان فعالیت اقتصادی نیست، بلکه به اولین حلقه از یک سیستم صنعتی گسترده تبدیل شده است که با عملیات اکتشاف و استخراج آغاز می‌شود، سپس از حمل و نقل لجستیکی، واحدهای غنی‌سازی و فرآوری، سپس صنایع تولیدی و در نهایت بازاریابی و صادرات عبور می‌کند.

او تأکید کرد که این مدل با مدل سنتی مبتنی بر استخراج و صادرات مواد خام تفاوت اساسی دارد، زیرا حفظ مراحل مختلف تحول در اقتصاد ملی، امکان ایجاد ارزش افزوده بیشتر، ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری جدید، توسعه صنایع تغذیه‌کننده و افزایش سهم بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی را فراهم می‌کند.

وی افزود که این ادغام همچنین در کاهش هزینه‌های تولید منعکس می‌شود، زیرا اتصال معادن به راه‌آهن، بنادر و مراکز تبدیل، هزینه‌های حمل و نقل و انبارداری را کاهش می‌دهد و کارایی لجستیکی را افزایش می‌دهد که این امر رقابت‌پذیری محصولات الجزایر را در بازارهای خارجی افزایش می‌دهد.

تیغرسی در مورد پروژه فسفات یکپارچه تأکید کرد که این پروژه یکی از بزرگترین پروژه‌های صنعتی شناخته شده در الجزایر است، نه تنها به دلیل حجم ذخایر آن، بلکه به این دلیل که یک صنعت شیمیایی یکپارچه را تأسیس می‌کند که می‌تواند به یکی از مهمترین ارکان اقتصاد ملی تبدیل شود.

او توضیح داد که ارزش اقتصادی واقعی این پروژه در استخراج میلیون‌ها تن فسفات خام نیست، بلکه در تبدیل این ماده خام به محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا مانند فسفات غنی‌شده، اسید فسفریک، کودهای فسفاته، کودهای مرکب و همچنین تعداد زیادی از محصولات شیمیایی مرتبط با بخش‌های کشاورزی و صنعتی است.

وی خاطرنشان کرد که بازار کود در نتیجه افزایش تقاضا برای محصولات کشاورزی، شاهد رشد مداوم در سطح جهانی است و این به الجزایر فرصتی واقعی برای تقویت جایگاه خود در میان تولیدکنندگان و صادرکنندگان اصلی می‌دهد، به ویژه به این دلیل که ذخایر قابل توجهی دارد و از موقعیت جغرافیایی مناسبی برخوردار است که به آن امکان دسترسی به بازارهای اروپا، آفریقا و آسیا را می‌دهد.

او افزود که تولید فسفات در داخل کشور، در مقایسه با صادرات آن به عنوان ماده خام، بازده اقتصادی را دو برابر می‌کند و همچنین امکان توسعه صنایع مرتبط، تشویق سرمایه‌گذاری در صنایع شیمیایی و ایجاد هزاران شغل مستقیم و غیرمستقیم را فراهم می‌کند.

غارا جبیلات پروژه‌ای برای بازسازی صنایع سنگین در الجزایر است

تیغرسی در مورد پروژه غارا جبیلات توضیح داد که نگاه به آن صرفاً به عنوان یک پروژه استخراج آهن، برداشتی ناقص است، زیرا این پروژه در واقع سنگ بنای بازسازی صنایع فلزات سنگین در الجزایر است.

او توضیح داد که تولید کنسانتره و گندله آهن، آغاز یک زنجیره صنعتی گسترده است که شامل صنایع آهن و فولاد، لوله، سازه‌های فلزی، راه آهن، تجهیزات صنعتی، ماشین‌آلات کشاورزی، قطعات یدکی، صنایع مکانیکی و همچنین صنایع مرتبط با انرژی‌های تجدیدپذیر و زیرساخت‌ها می‌شود.

وی تأکید کرد که موفقیت این پروژه الجزایر را قادر می‌سازد تا هزینه واردات سنگ آهن خود را کاهش دهد، ادغام محلی در صنایع مختلف را افزایش دهد، سرمایه‌گذاری صنعتی را تحریک کند و مواد اولیه را برای کارخانه‌های داخلی فراهم کند و در نتیجه بر رشد اقتصادی و اشتغال تأثیر مثبت بگذارد.

راه آهن و بنادر ستون فقرات صنعت معدن جدید هستند

تیغرسی خاطرنشان کرد که پروژه‌های راه آهن و بندر مرتبط با عملیات معدنی، از خود معادن اهمیت کمتری ندارند، زیرا آنها زیرساختی را تشکیل می‌دهند که امکان ادامه بی‌وقفه زنجیره تولید را فراهم می‌کند.

وی توضیح داد که خطوط جدید معدن به حمل و نقل مواد اولیه و محصولات تولیدی در مقادیر زیاد و در بازه‌های زمانی کوتاه کمک خواهند کرد و هزینه‌های حمل و نقل را به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهند، که عنصری کلیدی در بهبود رقابت‌پذیری محصولات الجزایر است.

تیغرسی افزود که بنادر تخصصی از نقاط ترانزیت صرف کالاها به سکوها صنعتی و لجستیکی یکپارچه‌ای تبدیل می‌شوند که تجهیزات را دریافت می‌کنند، فضاهای ذخیره‌سازی را فراهم می‌کنند، عملیات صادراتی را تسهیل می‌کنند و سرمایه‌گذاران را جذب می‌کنند و آنها را به عنصری محوری در استراتژی توسعه صادرات ملی تبدیل می‌کنند.

این اقتصاددان تأکید کرد که اقتصاد مدرن دیگر با اندازه منابع طبیعی یک کشور سنجیده نمی‌شود، بلکه با توانایی آن در تبدیل این منابع به محصولات صنعتی پیشرفته سنجیده می‌شود. کشورهایی که در دستیابی به جهش اقتصادی موفق شده‌اند، کشورهایی هستند که توانسته‌اند بیشترین تعداد پیوندهای تولیدی را در داخل مرزهای خود

حفظ کنند، زیرا این امر منجر به افزایش ارزش افزوده، تولید ناخالص داخلی بالاتر، بهبود درآمدهای مالیاتی، ایجاد مشاغل بسیار ماهر و ارتقاء نوآوری و انتقال فناوری می‌شود.

وی افزود که هر مرحله اضافی از تحول صنعتی به معنای ایجاد فعالیت اقتصادی جدید، نهادهای جدید و مشاغل جدید است. بنابراین، سرمایه‌گذاری واقعی نه تنها در استخراج مواد اولیه، بلکه در ایجاد کارخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی، نهادهای مدیریتی و خدمات صنعتی که پروژه‌های بزرگ را همراهی می‌کنند، نهفته است.

تیغرسی تأکید کرد که موفقیت این پروژه‌ها مستلزم تکمیل آنها با یک سیستم اقتصادی و صنعتی یکپارچه است که مبتنی بر ایجاد قطب‌های صنعتی تخصصی در نزدیکی معادن، تشویق شرکت‌های کوچک و متوسط برای ادغام در زنجیره‌های تولید و پیوند دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقات علمی با نیازهای صنایع معدنی است تا امکان توسعه راه‌حل‌های فناورانه ملی در زمینه‌های معدن، هوش مصنوعی صنعتی و دیجیتالی شدن فراهم شود.

او همچنین بر اهمیت جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی مبتنی بر انتقال فناوری و تخصص، و نه صرفاً بهره‌برداری از منابع طبیعی، علاوه بر توسعه صنایع شیمیایی و متالورژی ظریف، و ایجاد مناطق لجستیکی و مناطق آزاد مرتبط با بنادر اصلی تأکید کرد که جایگاه الجزایر را به عنوان یک قطب صنعتی و لجستیکی در منطقه ارتقا می‌دهد.

دکتر هواری تیغرسی تأکید کرد که الجزایر امروز یک فرصت تاریخی برای ترسیم مجدد نقشه صنعتی خود دارد، اگر بتواند این پروژه‌ها را طبق برنامه تعیین‌شده تکمیل کند. با توجه به اینکه موفقیت واقعی با تعداد تن‌های استخراج‌شده از فسفات یا آهن سنجیده نمی‌شود، بلکه با تعداد کارخانه‌هایی که تأسیس می‌شوند، حجم محصولاتی که برچسب «ساخت الجزایر» را خواهند داشت، سطح ادغام نهادهای ملی در زنجیره‌های ارزش و حجم صادرات صنعتی با ارزش افزوده سنجیده می‌شود.

او خاطرنشان کرد که این پروژه‌ها سنگ بنای ساخت یک اقتصاد پساایدروکربنی هستند، زیرا مرحله جدیدی را ایجاد می‌کنند که در آن معدن نقطه شروع یک سیستم تولید یکپارچه است که از استخراج منابع تا تبدیل، تولید و بازاریابی آنها امتداد دارد و بدین ترتیب موقعیت الجزایر را به عنوان یک قطب صنعتی و معدنی منطقه‌ای در آفریقا و حوزه مدیترانه تثبیت می‌کند و به اقتصاد ملی منابع رشد پایدارتر و توانایی مقابله با نوسانات اقتصادی جهانی را می‌دهد.

منبع: سایت خبری الایام نیوز (<https://elayem.news/aki52>)

سفارت جمهوری اسلامی ایران - الجزایر

۱۰ مردادماه ۱۴۰۵